

รัฐศาสตร์เชิงพุทธ

ดร. สุรพล สุยะพรหม

ภาควิชารัฐศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์ มจร

ความนำ

มีผู้คนจำนวนมิใช่น้อยทั้งฝ่ายบรรชิตและคฤหัสถ์มักตั้งคำถามเสมอว่าทำไมพระภิกษุสามเณรจึงต้องเรียน “รัฐศาสตร์” หรือคำถามประเภทที่ว่า ที่มหาวิทยาลัยสงฆ์มีการเรียนรัฐศาสตร์ด้วยหรือ ซึ่งคำถามเหล่านี้มีมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 ที่มหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งนี้เริ่มจัดการศึกษาสาขาวิชารัฐศาสตร์ขึ้นเป็นครั้งแรก และปัจจุบันก็ยังมีคำถามประเภทนี้อยู่ แค่คำถามจะเปลี่ยนไปในทำนองที่ว่า พระภิกษุสามเณรจะเรียนรัฐศาสตร์ได้ดีและเก่งเหมือนคฤหัสถ์ที่เรียนรัฐศาสตร์ตามมหาวิทยาลัยทั่วไปหรือเปล่า อะไรทำนองนี้

จากประเด็นคำถามเหล่านี้ ทำให้ผู้เขียนเห็นว่าในฐานะที่ผู้เขียนเองมีส่วนร่วมในการจัดการและบริหารศึกษาสาขาวิชารัฐศาสตร์สำหรับพระภิกษุสามเณรด้วย ผู้หนึ่งก็น่าจะนำความเคลื่อนไหวที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ในมหาวิทยาลัยสงฆ์มาตีแผ่เพื่อให้สาธารณชนได้ทราบข้อเท็จจริงกันต่อไป

อีกทั้งความตั้งใจที่จะเขียนบทความนี้ แม้จะตั้งหัวข้อไว้ว่า รัฐศาสตร์เชิงพุทธ มิได้มีจุดมุ่งหมายที่จะนำเสนอโดยตรงว่ารัฐศาสตร์ตามแนวพระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร แต่จะเน้นในประเด็นการเรียนการสอนวิชารัฐศาสตร์ที่จัดให้มีขึ้นในมหาวิทยาลัยสงฆ์คือมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งอาจจะเป็นการตอบคำถามที่ยกขึ้นมาเป็นประเด็นไว้ในเบื้องต้นก็ได้

รัฐศาสตร์เรียนรู้อะไร

รัฐศาสตร์ (Political Science) เป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องสำคัญ ๆ เหล่านี้ คือ กำเนิดและลักษณะของรัฐ สถาบันทางการเมืองการปกครองอำนาจการตัดสินใจ หรือนโยบายสาธารณะ ระบบการเมือง รวมทั้งการจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าต่าง ๆ เพื่อสังคม กล่าวสรุปวิชารัฐศาสตร์จึงเป็นศาสตร์แห่งการศึกษาที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครองและการบริหารจัดการเพื่อชุมชนหรือสังคมนั่นเอง

เมื่อกกล่าวจำเพาะเจาะลึกลงไปอีก คำว่า การเมือง (Politics) และการปกครอง (Government) มีความหมายทางรัฐศาสตร์ที่ค่อนข้างแตกต่างกัน การเมืองมีนัยที่เน้นเกี่ยวกับเรื่องของการแข่งขันและการแสวงหาอำนาจ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวม ส่วนการปกครองมีความหมายที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ การวางกฎระเบียบสำหรับสังคมเพื่อให้สังคมมีความสงบสุขตามปรกติที่จะพึงมีได้

อย่างไรก็ตาม การเมืองและการปกครองก็มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน เพราะการปกครองหรือการบริหารจัดการที่มีการวางระเบียบ กฎเกณฑ์เพื่อให้เกิดการบำบัดทุกข์บำรุงสุขนั้น จำเป็นต้องอาศัยอำนาจ คือการเมือง จึงจะดำเนินการได้เป็นผลสำเร็จ ดังนั้น การศึกษาเรื่องการเมืองการปกครอง จึงหมายรวมถึงการศึกษาเกี่ยวกับองค์กรที่ใช้อำนาจและระเบียบกฎเกณฑ์การบริหารจัดการ

ผู้ศึกษาวิชารัฐศาสตร์ย่อมทราบดีโดยทั่วไปว่า การเมืองเป็นเรื่องของบุคคลทุกคนและสถาบัน ในอันที่จะขจัดปัญหาหรือความขัดแย้งทางสาธารณะ การจัดสรรแบ่งปันหรือประสานประโยชน์และทรัพยากรหรือสิ่งที่มีคุณค่าในสังคมตามโอกาสและความสำคัญของบุคคลและกลุ่มบุคคล เพื่อความคงอยู่และสวัสดิภาพของสังคมโดยส่วนรวม

จึงเห็นได้ว่า การเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของมนุษย์ทุกคนที่มีชีวิตอยู่ในโลกนี้ โดยที่ผู้นั้นจะเล่นการเมืองหรือไม่เล่นการเมืองก็ตามที่ เพราะโดยข้อเท็จจริงที่ใดก็ตามที่มีผู้คนอยู่ร่วมกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป ก็ย่อมที่จะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ยิ่งมีผู้คนมากขึ้นก็ย่อมมีความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนกันมากขึ้นเป็นลำดับไป ซึ่งนำไปสู่ปัญหาข้อขัดแย้งกันในความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันแล้วมีผลกระทบต่อส่วนรวมหรือสังคม ทำให้ต้องมีการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ โดยปัจเจกชนหรือคณะบุคคล สถาบัน องค์กรอื่น ๆ ซึ่งล้วนแต่เป็นกิจกรรมที่เรียกว่า การกิจการเมืองที่ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องอย่างหลีกเลี่ยงมิได้

กล่าวโดยย่อ การศึกษาทางรัฐศาสตร์ซึ่งเจาะจงลงไปเฉพาะที่ว่าการศึกษการเมืองการปกครองนั้นมีพัฒนาตั้งแต่โบราณกาลเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ได้มีการพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านรัฐศาสตร์เสมอมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาวิเคราะห์ถึงการเมืองของนักรัฐศาสตร์ ที่เน้นเกี่ยวกับการเมืองหรือปัญหาทางการเมืองที่จะนำไปสู่ประโยชน์ทั้งในทางวิชาการและการปฏิบัติทางการเมือง ซึ่งกล่าวโดยสรุปคือ

๑. เพื่อค้นหาสาเหตุและผลกระทบของปัญหา ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจโลกที่มนุษย์อาศัยอยู่ สภาพที่อยู่รอบกายและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันให้มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ก็เพื่อทำให้เกิดสติปัญญาในการเลือกทางใดทางหนึ่งหรือหลายทางที่จะนำไปสู่ประโยชน์สูงสุดของบุคคลหรือสังคมในสถานการณ์นั้น

๒. เพื่อค้นหาเหตุผลและข้อเท็จจริงต่าง ๆ อันเป็นปรากฏการณ์ทางการเมือง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเอาเหตุผลและข้อเท็จจริงเหล่านั้นไปสรุปเป็นกฎเกณฑ์หรือแนวคิดที่จะนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการมีชีวิตที่ดีของมนุษย์^{๑)}

^{๑)} พงศทิสาณ ชุมพล, มรว. ระบบการเมือง ความรู้เบื้องต้น, กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑-๕.

เหตุใดจึงจัดให้มีการเรียนรัฐศาสตร์ที่ มจร. ๕๕๕๕๕๕

พระไตรปิฎกซึ่งเป็นคัมภีร์สูงสุดที่เป็นที่รวบรวมคำสอนของพระพุทธเจ้าก็ได้แสดงหลักฐานเป็นนัยไว้หลายแห่งหลายสถานที่ชี้ให้เห็นที่การที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงให้ความสำคัญที่เกี่ยวกับการดำรงชีพในสังคมมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครอง หรือการบริหารจัดการดังปรากฏในพระสูตรต้นตปิฎก มีอัครคัมภีร์สูตร คำสอนว่าด้วยการกำเนิดรัฐอธิปไตย ๓ คำสอนว่าด้วยหลักอธิปไตย ๓ ประการ จักกวัตติสูตร คำสอนว่าด้วยพระเจ้าจักรพรรดิเป็นอาทิ^๒

การมีส่วนร่วมในการปกครอง โดยปฏิบัติตามหลักการร่วมรับผิดชอบที่จะช่วยป้องกันความเลื่อม นำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่ตนเองและสังคม ซึ่งพระพุทธองค์ได้ตรัสสอนไว้ในหลักอภิธานิยธรรม รวมทั้งหลักการดำรงตนเป็นสมาชิกที่ดีของรัฐ ในการมีส่วนร่วมที่ดีในการปกครองตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้รวบรวมไว้เป็นหมวดหมู่ในหมวดที่เรียกว่า คนกับสังคม ที่ประกอบไปด้วย

๑. คนมีศีลธรรม
๒. สมาชิกที่ดีของสังคม
๓. สมาชิกที่ดีของชุมชน
๔. สมาชิกที่ดีของรัฐ
๕. ผู้นำหรือผู้ปกครองรัฐ^๓

สิ่งที่เป็นตัวบรรชนี้ชี้ให้เห็นว่า การที่มหาวิทยาลัยสงฆ์ คือมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ปรับปรุงหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สำหรับนิสิตชั้นปริญญาตรีทุกคณะทุกสาขาวิชาเอก เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๒๖ เป็นการปรับปรุง

^๒ ดูรายละเอียดเพิ่มเติม พระไตรปิฎกภาษาไทย, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ ๑๑, ๒๐.

^๓ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). ธรรมบุญชีวิต พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม, (กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.) หน้า ๔-๑๗.

เปลี่ยนแปลงโดยการแก้ไขเพิ่มเติมครั้งใหญ่นั้น ได้จัดให้มีหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ เข้ามาด้วย โดยให้เปิดสอนในคณะใหม่ที่จัดขึ้นในปีเดียวกันนั้น คือคณะสังคมศาสตร์ ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุผลหลัก ๒ ประการ

ประการแรก ก็คือ ปณิธาน ของมหาวิทยาลัยแห่งนี้ ที่ยึดถือตามที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ พระองค์ผู้ทรงสถาปนามหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งนี้ขึ้น เพื่อเป็นสถาบันศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป ซึ่งเมื่อได้มาพิเคราะห์กันโดยละเอียดแล้ว แน่นนอนที่สุดสิ่งที่มีมหาวิทยาลัยต้องคำนึงถึงก็คือ การจัดการศึกษาเรียนรู้พระไตรปิฎก เป็นหลักสูตรที่มีความชัดเจนอยู่ในตัวเองอยู่แล้ว แต่คำว่า วิชาชั้นสูง นั้น มีผู้รู้ได้ตีความหมายไปต่างๆ นานา มากมาย แต่แล้วก็เห็นพ้องตรงกันว่า เมื่อเรียนพระไตรปิฎกแล้วก็จำเป็นที่จะต้องเรียน วิชาการระดับอุดมศึกษา ควบคู่กันไปด้วย ดังนั้น ศาสตร์ต่าง ๆ ที่มีการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนพระไตรปิฎกก็น่าจะให้เรียนควบคู่และสอดคล้องกันโดยนัยนี้วิชารัฐศาสตร์จึงเป็นวิชาแขนงหนึ่งจัดเรียนในระดับอุดมศึกษา

ประการที่สอง มหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะให้นิสิตได้ศึกษาค้นคว้า วิจัย และแสวงหาความรู้วิชาการทางพระพุทธศาสนา และประยุกต์เข้ากับศาสตร์ต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง สังคม ประเทศชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการนำไปประยุกต์เพื่อประโยชน์ต่อการศึกษา ปฏิบัติและเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป

เพื่อให้การดำเนินการจัดการศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหลักการที่ว่าเรียนวิชาการทางพระพุทธศาสนาประยุกต์เข้ากับศาสตร์ต่าง ๆ นั้น เป็นไปอย่างมีตัวตนหรือเป็นรูปธรรม จึงได้มีแนวคิดในการยกร่างหลักสูตรหรือสนองเจตนารมณ์นี้ด้วยการร่างหลักสูตรการเรียนวิชาการทางพระพุทธศาสนาควบคู่กับศาสตร์ต่าง ๆ เช่น รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา จิตวิทยา สังคมสงเคราะห์

ศาสตร์ ทั้งนี้ได้วางหลักเกณฑ์เป็นการเบื้องต้นไว้ว่า ผู้ที่จะศึกษาสาขาวิชาเหล่านี้ จะต้องเรียนวิชาการทางพระพุทธศาสนาไม่น้อยกว่า ๕๐ หน่วยกิตของจำนวน หน่วยกิตทั้งสิ้น ๑๕๐ หน่วยกิต ซึ่งจะทำให้ผู้ที่เรียนจบทางด้านนี้มีความรู้ ความเข้าใจในวิชาการทางพระพุทธศาสนาไม่น้อยทีเดียว

อย่างไรก็ตาม ในการจัดหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยได้วางวัตถุประสงค์ไว้สำหรับหลักสูตรนี้เป็นการเฉพาะนั้นก็คือ

๑. เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ ความเข้าใจในหลักการปกครองและการบริหารตามหลักพุทธธรรมและทฤษฎีรัฐศาสตร์สมัยใหม่

๒. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถใช้ความรู้ในการปกครองและการบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถนำความรู้ ไปประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม

หากจะถามว่า หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์นี้ มีความเหมือนกันหรือแตกต่างจากหลักสูตร สาขาวิชารัฐศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยทั่วไปจัดสอนในเมืองไทยหรือไม่ ก็คงตอบได้เลยทันทีว่า มีทั้งส่วนที่เหมือนกัน และแตกต่างกัน

ส่วนที่เหมือนกัน นั่นก็คือ ปัจจุบันการจัดการศึกษาสาขาวิชารัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นไปตามหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต พ.ศ.๒๕๓๘ ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาระดับปริญญาตรีที่ทบวงมหาวิทยาลัยกำหนดประกาศใช้แก่มหาวิทยาลัยทั้งหลาย ดังที่จะแยกแยะออกเป็นหมวดวิชาได้ดังนี้

๑. หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป (ทบวงเรียกชื่อว่า หมวดวิชาศึกษาทั่วไป) ทบวงมหาวิทยาลัยกำหนดเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาไว้ไม่น้อยกว่า ๓๐ หน่วยกิต ซึ่ง มจร. ก็จัดให้ศึกษา ๓๐ หน่วยกิตตามเกณฑ์เท่า ๆ กันหรือเหมือนกับมหาวิทยาลัยแห่งอื่น

๒. หมวดวิชาเฉพาะ ทบวงมหาวิทยาลัยตั้งเกณฑ์ไว้ไม่น้อยกว่า ๘๔ หน่วยกิต แต่ละมหาวิทยาลัยจัดโครงสร้างวิชาเฉพาะนี้ไม่เหมือนกันสักแห่ง เฉพาะที่ มจร. จัดวิชาเฉพาะตามโครงสร้างทบวงไว้ดังนี้

วิชาเฉพาะ จำนวน ๑๑๔ หน่วยกิต แยกเป็น

ก. วิชาแกนพระพุทธศาสนา (ล้วน ๆ) ๔๐ หน่วยกิต
(ทุกสาขาวิชา-วิชาเอกของทุกคณะเรียนเหมือนกันหมด)

วิชาแกนพระพุทธศาสนาประยุกต์ด้านรัฐศาสตร์ ๑๐ หน่วยกิต

ข. วิชาเฉพาะด้าน (รัฐศาสตร์) ๖๔ หน่วยกิต

๓. หมวดวิชาเลือกเสรี จัดตามที่ทบวงมหาวิทยาลัย

กำหนดคือ ๖ หน่วยกิต

รวมหน่วยกิตทั้งสิ้นจำนวน ๑๕๐ หน่วยกิต ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ทบวงมหาวิทยาลัยกำหนดทุกประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐาน การศึกษาระดับปริญญาตรีที่ทบวงมหาวิทยาลัยกำหนดประกาศใช้ในปี พ.ศ.๒๕๔๒

ส่วนที่นับเนื่องได้ว่า มีความแตกต่างเป็นอย่างยิ่งจากหลักสูตรทางด้าน รัฐศาสตร์ที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยแห่งอื่น ๆ ในประเทศไทย นั่นก็คือ

๑. เนื่องจากความเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ ที่เน้นความเป็นมหาวิทยาลัย เฉพาะทาง (ด้านพระพุทธศาสนา) ดังนั้นจึงกำหนดให้ผู้เรียนต้องเรียนวิชาพระพุทธ ศาสนา เป็นวิชาแกนรวม ๕๐ หน่วยกิต ซึ่งแยกเป็น วิชาการทางพระพุทธศาสนา ล้วน ๆ จำนวน ๔๐ หน่วยกิต และวิชาแกนพระพุทธศาสนาประยุกต์ทางด้าน รัฐศาสตร์อีก ๑๐ หน่วยกิต ประกอบด้วยวิชาเหล่านี้คือ

- ๑) พระพุทธศาสนากับการพัฒนาการเมืองการปกครอง
- ๒) ทฤษฎีรัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก
- ๓) สัมมนาการบริหารการคณะสงฆ์

- ๔) รัฐศาสตร์ในวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา
- ๕) พุทธธรรมกับการบริหาร

๒. รายวิชาที่ศึกษา มีจำนวนมิใช่น้อยที่มุ่งให้ผู้ศึกษาสำเร็จออกไปสนองงานคณะสงฆ์เป็นการเฉพาะ โดยจัดให้มีการเรียนที่ไม่มีในสถาบันอื่น เช่น

- ๑) การบริหารทรัพย์สินของพระศาสนา
- ๒) การบริหารงานคณะสงฆ์
- ๓) ศาสนากับการเมือง
- ๔) จิตวิทยาชาวพุทธ

จากการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์ ซึ่งเปิดสอนทั้งในส่วนกลางที่กรุงเทพมหานครและในส่วนวิทยาเขตมีพระภิกษุสามเณรให้ความสนใจสมัครเข้ามาศึกษาเป็นจำนวนมากพอสมควร ทั้งนี้จะเป็นเพราะเป็นการจัดให้มีลักษณะการเรียนรู้พุทธศาสตร์ประยุกต์เข้ากับศาสตร์ต่าง ๆ คือ รัฐศาสตร์ ได้เป็นอย่างดี หรือจะเป็นเพราะความทันต่อเหตุการณ์ของการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงทางสังคม หรือจะด้วยเหตุผลอื่นใดก็ตามแต่ที่จะต้องทำการศึกษาวิจัยต่อไป จากสถิติที่มหาวิทยาลัยเปิดสอนมาตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๒๘ จนถึงปัจจุบัน (ปีการศึกษา ๒๕๔๒) เฉพาะส่วนกลางที่ภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ จัดการเรียนการสอนมีนิสิตสำเร็จการศึกษาแล้ว ๑๔ รุ่นจำนวน ๖๔๐ รูป ดังมีตัวเลขแสดงสถิติได้ดังนี้

สถิติผู้สำเร็จพุทธศาสตรบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ วิชาเอกการบริหารรัฐกิจ
ปีการศึกษา ๒๕๒๗ - ๒๕๔๒

ที่	พธ.บ.รุ่นที่	ปีการศึกษาที่สำเร็จ	จำนวนที่สำเร็จ (รูป)	หมายเหตุ
๑	๓๒	๒๕๒๘	๒๙	รุ่นนี้เรียน ๓ ปี นอกนั้นเรียน ๔ ปี รูป
๒	๓๓	๒๕๒๙	๒๐	
๓	๓๔	๒๕๓๐	๒๔	
๔	๓๕	๒๕๓๑	๒๘	
๕	๓๖	๒๕๓๒	ไม่มี	
๖	๓๗	๒๕๓๓	๗๕	
๗	๓๘	๒๕๓๔	๔๔	
๘	๓๙	๒๕๓๕	๓๘	
๙	๔๐	๒๕๓๖	๒๖	
๑๐	๔๑	๒๕๓๗	๘๒	
๑๑	๔๒	๒๕๓๘	๔๖	
๑๒	๔๓	๒๕๓๙	๖๒	
๑๓	๔๔	๒๕๔๐	๓๗	
๑๔	๔๕	๒๕๔๑	๕๔	
๑๕	๔๖	๒๕๔๒	๖๕	
รวมทั้งสิ้น ๑๔ ปีการศึกษา			๖๔๐	

ที่มา : ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย

สิ่งที่นับเนื่องว่าเป็นปัญหาในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ของมหาวิทยาลัย ไม่ใช่เพราะเรื่องขาดแคลนอาจารย์สอนที่จบตรงสาขาวิชาที่เปิดสอน เพราะอาจารย์ประจำทั้ง ๑๐ ท่าน (อาจารย์พระภิกษุและคฤหัสถ์) ก็ล้วนสำเร็จการศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์ทั้งสิ้น และไม่ใช่ปัญหาไม่มีผู้เรียนหรือไม่ใช่เพราะไม่มีอุปกรณ์การเรียนการสอนแต่อย่างใด แต่กลับเป็นปัญหาที่หลายสาขาวิชาประสบอยู่ นั่นก็คือ การที่แต่เดิมมหาวิทยาลัยเปิดสอนตามหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต ปี พ.ศ. ๒๕๒๖ ทางสำนักงานข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) ได้พิจารณารับรองคุณวุฒิของผู้สำเร็จการศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์ว่าเป็นการรับรองปริญญาทางด้านการศึกษาและมนุษยศาสตร์^๔ ซึ่งไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงที่จัดการศึกษานั้นสาขาวิชานี้ ทำให้สูญเสียประโยชน์แก่ผู้ที่ต้องการใช้สิทธิการศึกษาด้านรัฐศาสตร์ให้ตรงสายกับสาขาวิชาที่สำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ลาสิกขาออกไปเป็นคฤหัสถ์แล้ว ซึ่งมีความประสงค์จะใช้วุฒิที่รับรองไปประกอบอาชีพให้ตรงกับสาขาวิชาที่ตนสำเร็จ

แต่อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันนี้คาดว่าสิ่งที่ปัญหาเรื่องดังกล่าวนี้คงจะหมดสิ้นไป เพราะเหตุที่ว่าสถานภาพทางกฎหมายของมหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐและเป็นนิติบุคคล การติดต่อกับส่วนราชการก็คงจะมีความเป็นระบบมากยิ่งขึ้น เพราะแต่เดิมการชี้แจงเรื่องเหล่านี้มหาวิทยาลัยไม่มีโอกาสได้ชี้แจงต่อส่วนราชการได้โดยตรง เพราะมีกรมการศาสนาเป็นผู้คอยชี้แจงแทนโดยตลอด ซึ่งบางเรื่องไม่มีข้อมูลที่เพียงพอในการชี้แจงให้เข้าใจได้โดยชัดเจน จึงพลาดโอกาสที่ได้รับข้อมูลโดยตรงจากมหาวิทยาลัย จากการดำเนินการเรื่องนี้ล่าสุดเมื่อวันที่ ๒๙ มีนาคม ๒๕๔๓ ทบวงมหาวิทยาลัยแจ้งต่อมหาวิทยาลัยว่า ทบวงมหาวิทยาลัยได้พิจารณาให้ความเห็นชอบหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ เรียบร้อยแล้ว รวมทั้งสาขาวิชาอื่น ๆ อีก ๘ สาขาวิชา^๕ และทบวงมหาวิทยาลัยยังแจ้งด้วยว่า จะได้

^๔ สำเนาหนังสือสำนักงาน ก.พ. ที่ นร ๐๗๐๘/ว ๖ ลงวันที่ ๒๙ มีนาคม ๒๕๓๙ ดูได้ที่ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, ระเบียบ ประกาศ ข้อมบังคับ คำสั่ง และกฎมหาวิทยาลัย, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙) หน้า ๑๗๑-๑๗๖.

^๕ สำเนาหนังสือทบวงมหาวิทยาลัย ที่ ทม ๐๒๐๕ (๑)/๖๐๖๐ ลงวันที่ ๒๙ มีนาคม ๒๕๔๓.

ดำเนินการแจ้งให้ ก.พ. พิจารณารับรองคุณวุฒิของผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรที่จัดสอนนี้ต่อไปอีก ซึ่งก็คาดว่า คงได้รับทราบผลการพิจารณา ของ ก.พ. ในอนาคตอันใกล้

แนวโน้มการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ใน มจร.

เป็นที่ประจักษ์ชัดว่า จากสถิติตัวเลขของนิสิตผู้เข้าศึกษาและสำเร็จการศึกษา สาขาวิชารัฐศาสตร์ ที่เปิดการเรียนการสอนมาตลอด ๑๔ ปีการศึกษาที่ผ่านมา นั้น อาจกล่าวได้ว่า หลักสูตรนี้เป็นหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการที่จะศึกษาของ พระภิกษุสามเณรได้เป็นอย่างดี เพราะจำนวนผู้สมัครเข้าศึกษาอยู่ในเกณฑ์ที่ไม่มาก และไม่น้อยจนเกินไป ผลการสำรวจอย่างไม่เป็นทางการพบว่า นิสิตผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรนี้ซึ่งส่วนใหญ่ดำรงอยู่ในสมณเพศ ที่ช่วยสนองงานของคณะสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฝ่ายเลขานุการของพระสังฆาธิการในหลายระดับ ทำให้ได้นำความรู้ไปใช้ตรงตามสาขาวิชาที่สำเร็จอย่างน่าพึงพอใจยิ่ง

มีเรื่องที่คุณอาจารย์และนักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยหลายท่านมีความเห็นตรงกัน นั่นก็คือ การสร้างหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิตทางด้านรัฐศาสตร์เชิงพุทธอย่างแท้จริง โดยเพิ่มเนื้อหาวิชาที่นำเอาหลักวิชาการพระพุทธศาสนา ที่เกี่ยวข้องกับหลักการเมืองการปกครองและการบริหารจัดการมาเป็นเนื้อหาวิชาของหลักสูตรนี้มากกว่าที่เป็นอยู่ ซึ่งจะเป็นการสร้างความสะดวกในการเรียนรู้ทางด้านรัฐศาสตร์ที่ไม่เป็นทฤษฎีหรือหลักการทางด้านตะวันตกมากเกินไป ดังที่จัดการเรียนการสอนอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องขบคิดพิจารณากันในโอกาสต่อไปอีก

นอกจากนี้ ในมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้กำหนดให้การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยเอื้อประโยชน์ทั้งแก่พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ด้วย ซึ่งในเรื่องนี้ก็คงเป็นเรื่องที่มหาวิทยาลัยคงต้องนำไปพิจารณาว่า หลักสูตรนี้ จะนำไปให้คฤหัสถ์เข้ามาศึกษาเรียนรู้ได้อย่างไร เพราะแม้ว่ามหาวิทยาลัยไม่มีนโยบายที่จะให้คฤหัสถ์เข้ามาเรียนรัฐศาสตร์อย่างเดียวก็ตามที่ แต่กระนั้น การที่เปิดโอกาสให้คฤหัสถ์เข้ามาศึกษาวิชาการทางพระ

พุทธศาสนาโดยนำเอาวิชาทางรัฐศาสตร์เป็นสื่อเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน ก็จะเป็นประโยชน์ในการศึกษาเรียนรู้และเผยแพร่พระพุทธศาสนาได้อีกวิธีหนึ่ง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ต้องเตรียมการ เพื่อยกร่างหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์สำหรับคฤหัสถ์ขึ้น โดยอาจจะยังคงวิชาแกนพระพุทธศาสนาอยู่ แต่อาจปรับเปลี่ยนรายวิชาที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของคฤหัสถ์ซึ่งมีพื้นฐานการศึกษาทางด้านภาษาบาลี หรือศาสนาปรัชญาไม่มากนัก ทั้งนี้ถึงอย่างไรก็ยังคงคงหลักการเดิมของมหาวิทยาลัยไว้อยู่ นั่นก็คือการศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงควบคู่กันไป

บทสรุป

มหาวิทยาลัยมีเป้าหมายชัดเจนที่จะผลิตบัณฑิตให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือมีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ใฝ่รู้ ใฝ่คิด เป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงทางสังคม มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม

ดังนั้น จึงเป็นที่พิสูจน์และเชื่อแน่ว่า บัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตร์เชิงพุทธแนวนี้ ย่อมตอบสนองต่อเป้าหมายในการผลิตบัณฑิตของมหาวิทยาลัยได้เป็นอย่างดี เพราะหลักสูตรรัฐศาสตร์เชิงพุทธย่อมทำให้ผู้เรียนรู้เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจหลักการปกครองและการบริหารจัดการตามหลักพุทธธรรมและทฤษฎีรัฐศาสตร์สมัยใหม่ อีกทั้งยังสามารถนำความรู้ไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และที่สำคัญยิ่งก็คือในสถานะของพระสงฆ์ที่จะนำความรู้นี้ไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานคณะสงฆ์และเป็นประโยชน์ต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนา เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม เพราะเป็นที่ยอมรับกันในสังคมโดยทั่วไปว่า นักปกครองหรือนักบริหารที่สำเร็จการศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์ ย่อมเป็นผู้รู้จักเดินสายกลางในการดำเนินชีวิตและแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยความสุ่มรอบคอบ เพราะรัฐศาสตร์เป็นศาสตร์แห่งการส่งเสริมให้ผู้ใช้ความรู้ได้ใช้ทั้งศาสตร์คือองค์ความรู้ไปพร้อม ๆ กับการมีศิลปะ (มีศาสตร์และศิลป์) ในการบริหารจัดการที่ไปด้วยกัน กล่าวคือ เมื่อมีความรู้แล้ว ก็รู้จักใช้ความรู้อย่างมีศิลป์ก็จะทำให้ชีวิตและงานรุดหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้ง บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมายที่ได้วางไว้นั่นเอง